

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ’in Deniz Ticareti Sözleşmelerine İlişkin Hükümleri

Yayıma Hazırlayanlar: *Cüneyt Süzel* * / *Güneş Karol Işıklar* *

7/8/1989 tarihli ve 32 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Karar’ın 4. maddesine (g) bendinin eklenmesi öngören Karar’da¹ yer alan düzenleme şu şekildeydi:

“Türkiye’de yerleşik kişilerin, Bakanlıkça belirlenen haller dışında, kendi aralarındaki menkul ve gayrimenkul alım satım, taşıt ve finansal kiralama dâhil her türlü menkul ve gayrimenkul kiralama, leasing ile iş, hizmet ve eser sözleşmelerinde sözleşme bedeli ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülükleri döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştırılamaz.”

6/10/2018 tarihli ve 30557 sayılı Resmî Gazete’de “Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2008-32/34)’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2018-32/51)” yayımlanmıştır.

2018-32/51 sayılı Tebliğ uyarınca, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ’in² 2009 yılında mülga olan³ 8. maddesi başlığı ile birlikte yeniden düzenlenmiştir. Daha önce “Peşin Döviz” başlığını taşıyan madde, 2018-32/51 sayılı Tebliğ ile “Döviz Cinsinden ve Dövize Endeksli Sözleşmeler” başlığını kazanmıştır. Bu maddede hangi sözleşmelerin döviz ya da dövize endeksli olarak kurulabileceği listelenmiştir. Bu bilgi notunda Tebliğ’in Deniz Ticareti ve Deniz Sigortasına etkileri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Deniz Hukuku Araştırma Merkezi Müdürü.

* İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku Araştırma Görevlisi.

¹ Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar (Resmî Gazete Tarihi: 13/9/2018, Sayısı: 30534). Karar hakkında bilgi için bkz.: Merkezimiz’in web sayfasında 18/9/2018 tarihinde yayımlanan “Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Kararın Deniz Ticareti ve Deniz Sigortaları Sözleşmelerine Muhtemel Etkileri” başlıklı bilgi notu.

² Resmî Gazete Tarihi: 28/2/2008, Sayısı: 26801.

³ Anılan maddenin ilga edilmesi, 11/7/2009 tarihli ve 27285 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 2008-32/34 Sayılı Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ’in (Tebliğ No: 2009-32/37) 1. maddesi ile gerçekleşmiştir.

I. Türkiye’de Yerleşik Kişiler

32 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Karar’ın 4. maddesine (g) bendinin uygulama alanına “Türkiye’de yerleşik kişiler” girmektedir. Tebliğ m. 8 f. 16 ve f. 20 “Türkiye’de yerleşik kişiler” ibaresinin kapsamına yönelik iki hâli düzenlemektedir.

A. Doğrudan Yabancı Sermayeli Türk Şirketleri

Dışarıda yerleşik kişilerin Türkiye’de bulunan; şube, temsilcilik, ofis, irtibat bürosu, doğrudan veya dolaylı olarak yüzde elli ve üzerinde pay sahipliklerinin bulunduğu şirketler ile serbest bölgedeki faaliyetleri kapsamında serbest bölgelerdeki şirketlerin taraf olduğu iş ve hizmet sözleşmelerinde, sözleşme bedelinin ve bu sözleşmede kararlaştırılan ödeme yükümlülüklerinin döviz cinsinden ya da dövize endekli kararlaştırılmasının mümkün olduğu öngörülmektedir [m. 8 f. 16]. Denizcilik şirketleri bakımından değerlendirme yapıldığında doğrudan yabancı sermayeli Türk denizcilik şirketlerinin 32 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Karar m. 4 b. (g)’nin kapsamına dâhil olmadığı söylenebilecektir. Tebliğ m. 8 f. 16 yalnızca “iş ve hizmet sözleşmeleri” ibaresini kullanmaktadır. Tebliğ m. 8 f. 4’te Tebliğ anlamındaki hizmet sözleşmeleri “danışmanlık, aracılık ve taşımacılık dâhil hizmet sözleşmeleri” şeklinde sayılmıştır. Dolayısıyla bu şirketlerin Türkiye’de yerleşik kişilerle kuracağı taşıma sözleşmelerinin döviz üzerinden belirlenebileceği söylenebilecektir. Ancak, aşağıda da açıklanacağı üzere Tebliğ ithalat/ihracat taşımalarına uygulanmaz. Doğrudan yabancı sermayeli şirketler 815 sayılı Kabotaj Kanunu uyarınca kabotaj tekeline yaranma imkânına sahip olmadıkları için m. 8 f. 16’nın uygulamada deniz ticareti sözleşmeleri bakımından etkisi olmayacağı söylenebilir. Tebliğ m. 8 f. 16’da “eser sözleşmesi” kullanılmadığı için “gemilerin inşası, tamiri, onarımı ve bakımına ilişkin sözleşmeler bakımından m. 18 f. 16’nın uygulama alanı bulmayacağı söylenebilecektir.

B. Türk Sermayeli Yabancı Şirketler

Tebliğ m. 8 f. 20 “Türkiye’de yerleşik kişilerin yurt dışındaki; şube, temsilcilik, ofis, irtibat bürosu, işlettiği veya yönettiği fonlar, yüzde elli ve üzerinde pay sahipliklerinin bulunduğu şirketler ile doğrudan ya da dolaylı olarak sahipliklerinde bulunan şirketler Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararın 4 üncü maddesinin (g) bendi uygulaması kapsamında Türkiye’de yerleşik olarak” değerlendirileceğini öngörmektedir. Hüküm bir üst başlıkta yer verilen m. 8 f. 16’ya kıyasen daha geniş uygulama alanına sahiptir. Zira, yalnızca

“iş ve hizmet sözleşmeleri”ni değil 32 Sayılı Karar m. 4’te öngörülen tüm sözleşmeleri kapsamına dâhil etmektedir. Elverişli bayrak siciline kayıtlı yabancı bayraklı gemilerin malikinin Türk gerçek ya da tüzel kişisi olduğu şirketleri olması hâlinde, yurtdışında yerleşik bu şirketin Türkiye’de yerleşik bir kişi ile söz gelimi gemi kira sözleşmesi kurması hâlinde sözleşmenin döviz üzerinden kurulamayacağı sonucuna varılabilecektir. Bu sonucun Deniz taşıması bakımından ne kadar uygun olduğu tartışmaya açıktır.

II. Sözleşmelerin Değerlendirilmesi

A. Deniz İş Sözleşmesi

“Deniz iş sözleşmesi” söz konusu olduğunda Tebliğ m. 8 f. 3’ün önem arz ettiği düşünülmektedir. İlgili hükümler şu şekildedir:

“(3) Türkiye’de yerleşik kişiler; yurt dışında ifa edilecekler dışında kalan, kendi aralarında akdedecekleri, iş sözleşmelerinde sözleşme bedelini ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülüklerini döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştıramazlar.”

Yukarıda yer verilen hükümler çerçevesinde kabotaj taşıması yapan gemilerde çalışan gemi adamlarının iş sözleşmesinin Türk Lirası üzerinden kurulması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Tebliğ m. 8 f. 3’te yer alan “yurt dışında ifa edilecekler dışında kalan” ibaresi milletlerarası deniz taşıması yapan Türk bayraklı gemide istihdam olunan Türk gemi adamlarının iş sözleşmelerinin döviz üzerinden kurulabileceği sonucuna varılmaktadır.

815 sayılı Kabotaj Kanunu uyarınca kabotaj taşıması yapan gemilerde yabancı gemi adamı istihdam etmek mümkün olmadığından, Türk Uluslararası Gemi Siciline kayıtlı bir gemide istihdam olunan Türkiye’de yerleşik yabancı ile kurulan iş sözleşmesi döviz üzerinden kurulabilecektir.

B. Navlun Sözleşmesi

Tebliğ m. 8 uyarınca *“(4) Türkiye’de yerleşik kişiler; kendi aralarında akdedecekleri, ... taşımacılık dâhil hizmet sözleşmelerinde, sözleşme bedelini ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülüklerini döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştıramazlar.”* Bu hükmün istisnası aynı fıkrada dört bent hâlinde sayılmıştır. Hükmün (b) bendinde “İhracat, transit ticaret, ihracat sayılan satış ve teslimler ...” istisna kapsamında

sayılmıştır. (c) bendinde ise “Türkiye’de yerleşik kişilerin yurt dışında gerçekleştirecekleri faaliyetler kapsamında yapılan hizmet sözleşmeleri” yer almaktadır.

Buna göre, kabotaj taşıması kapsamındaki navlun sözleşmelerinde navlun ve diğer ücretlerin (konteyner demorajı, sürastarya parası) Türk Lirası üzerinden kararlaştırılması gerekmektedir.

Türkiye’de yerleşik taşıma işleri komisyoncusu ile Türkiye’de yerleşik bir kişinin Türkiye’den yurtdışına, yurtdışından Türkiye’ye yapılacak sözleşmenin organizasyonu için kuracakları sözleşme ise döviz üzerinden kararlaştırılabilecektir.

C. Gemi Satış Sözleşmesi

Türkiye’de yerleşik kişilerin; kendi aralarında akdedecekleri, iş makineleri dâhil **taşıt satış sözleşmeleri dışında kalan** menkul satış sözleşmelerinde sözleşme bedelini ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülüklerini döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştırmaları mümkün kılınmıştır [m. 8 f. 4 b. (6)].

Görüldüğü üzere Türkiye’de yerleşik kişilerin; kendi aralarında kuracakları taşıt satış sözleşmelerinin Türk Lirası üzerinden kurulması gerekmektedir. Tebliğ m. 8 f. 5’te TUGS’ye kayıtlı gemiler bakımından bazı istisnalar yer alsa da “satış sözleşmesi” istisna kapsamındaki hukuki işlemler arasında yer almamaktadır. Dolayısıyla, Millî Gemi Sicili, TUGS ve Bağlama Kütüğü’ne kayıtlı gemilerin Türkiye’de yerleşik bir kişiye satışı hâlinde satış parası döviz ya da dövize endeksli olarak kararlaştırılamayacaktır.

Tebliğ m. 8 f. 20 “Türkiye’de yerleşik kişilerin yurt dışındaki; şube, temsilcilik, ofis, irtibat bürosu, işlettiği veya yönettiği fonlar, yüzde elli ve üzerinde pay sahipliklerinin bulunduğu şirketler ile doğrudan ya da dolaylı olarak sahipliklerinde bulunan şirketler Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararın 4 üncü maddesinin (g) bendi uygulaması kapsamında Türkiye’de yerleşik olarak” değerlendirmektedir. Türk sermayeli yabancı şirkete ait Panama bayraklı bir geminin Türkiye’de yerleşik bir şirkete satışı hâlinde satış parasının Türk Lirası olarak kararlaştırılabileceğini söylenebilecektir. Bu sonucun ne kadar yerinde olduğu tartışmaya açıktır.

Bir başka tartışma noktası ise taşıt ibaresinin kapsamı olabilecektir. Her taşıma aracının taşıt olarak kabul edilmemesi hâlinde, gemi taşıt olarak kabul edilmeyecek ve gemiler taşınır

eşya olduğu için her türlü geminin satışı döviz üzerinden kararlaştırılabilecektir. Bu yorumun ne kadar yerinde olduğu ise belirsizdir.

D. Gemi Kira Sözleşmesi

Türkiye’de yerleşik kişilerin; kendi aralarında akdedecekleri, iş makineleri dâhil **taşıt kiralama sözleşmeleri dışında kalan** menkul kiralama sözleşmelerinde sözleşme bedelini ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülüklerini döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştırmaları mümkün kılınmıştır [m. 8 f. 4 b. (6)].

Bir üst başlıkta satış sözleşmesi ile ilgili yapılan açıklamalar gemi kira sözleşmeleri bakımından da geçerli kabul edilmelidir.

E. Zaman Çarteri Sözleşmesi

Tebliğ bu sözleşme bakımından özel bir düzenleme getirmemektedir. Ancak Tebliğ m. 8 f. 4 anlamında bu sözleşme bir taşıma sözleşmesi olduğu için Türkiye’de yerleşik kişiler arasında kurulan zaman çarteri sözleşmesinde tahsis ücretinin Türk Lirası üzerinden belirlenmesi gerektiği söylenebilecektir.

F. Gemi İnşa, Onarım ve Bakım Sözleşmeleri

Tebliğ m. 8 f. 5’te gemilerin inşası, tamiri ve bakımı hakkında özel düzenleme yer almaktadır: “(5) Türkiye’de yerleşik kişiler; kendi aralarında akdedecekleri, 16/12/1999 tarihli ve 4490 sayılı **Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu ile 491 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda tanımlanan gemilerin inşası, tamiri ve bakımı dışında kalan** eser sözleşmelerinde sözleşme bedelini ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülüklerini döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştıramazlar”

Hükümden çıkan sonuçlar şunlardır:

[1] Hüküm TUGS’ye kayıtlı olan gemileri değil, TUGS Kanunu’nda tanımlanan gemileri kapsamına almaktadır. Dolayısıyla geminin TUGS, MGS yahut Bağlama Kütüğü’ne kayıtlı olması hükmün uygulanması için önem taşımamaktadır. Önem taşıyan geminin TUGS Kanunu anlamında bir gemi olup olmadığıdır.

[2] 4490 sayılı Kanun uygulama alanına giren deniz araçlarını gemi ve yatlar olarak tanımlamaktadır. TUGS Kanunu kapsamında gemi “[k]abotaj ve/veya kabotaj harici sularda

ticari amaçla kullanılan her türlü yük, yolcu ve açık deniz balıkçı gemileri ile özel maksatlı ve özel yapılı gemileri” ifade etmektedir [m. 2 f. 1 b. (a)]. Buna karşılık “yat”, aynı hükmün (b) bendinde tanımlanmıştır. Tebliğ’in 8. maddesinin 5. fıkrasında, 4490 sayılı Kanun’da tanımlanan gemilere ilişkin bakım ve onarım sözleşmelerini uygulama alanına dâhil etmiştir. Diğer bir ifadeyle Tebliğ’in TUGS Kanunu anlamında “yatları” kapsamadığı düşünülmektedir. TUGS Kanunu anlamındaki yatların inşa, bakım ve onarımı Türk Lirası üzerinden kararlaştırılmalıdır.

[3] TUGS Kanunu kapsamına kabotaj ve/veya kabotaj harici sularda ticari amaçla kullanılan gemiler girmektedir. Bu sebeple kabotaj taşımasında kullanılan gemilerin Türkiye’deki tersane ile kuracağı bakım ve onarım sözleşmesi Türk Lirası üzerinden yapılmalıdır.

G. Gemilerin Finansal Kirası

Tebliğ m. 8 f. 9’da “4490 sayılı Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu ile 491 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda tanımlanan gemilere ilişkin finansal kiralama (leasing) sözleşmelerinde, sözleşme bedelinin ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülüklerin döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştırılması mümkündür” düzenlemesi yer almaktadır. Bir üst başlıkta varılan sonuçlar bu başlık için de geçerlidir.

H. Yakıt ve Kumanya Satışı

Tebliğ m. 8 f. 6’da Türkiye’de yerleşik kişilerin; kendi aralarında akdedecekleri, iş makineleri dâhil **taşıt satış sözleşmeleri dışında kalan** menkul satış sözleşmelerinde sözleşme bedelini ve bu sözleşmelerden kaynaklanan diğer ödeme yükümlülüklerini döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak kararlaştırmaları mümkün kılınmıştır. Kumanya ve yakıt satışı menkul satışdır. Satış parasının yabancı para üzerinden kararlaştırılması mümkündür.

I. Deniz Sigortası

Sigorta sözleşmesini Türk mevzuatında hizmet sözleşmesi olarak tanımlayan tek düzenleme 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’dur. Kanun m. 49 uyarınca “finansal hizmetler, her türlü banka hizmeti, kredi, sigorta, bireysel emeklilik, yatırım ve ödeme ile ilgili hizmetleri ifade etmektedir.” Tebliğ m. 8 f. 4’te “danışmalık, aracılık ve taşımacılık dâhil hizmet sözleşmeleri” ibaresi yer almaktadır. Sigorta sözleşmesi, Tebliğ’de yer verilen

sözleşmeler arasında yer almamaktadır. Sigorta sözleşmesi Türk Borçlar Kanunu anlamında hizmet sözleşmesi niteliğine sahip olmadığından deniz sigortalarında döviz üzerinden sigorta bedelinin belirlenmesinde bir engel bulunmadığı yorumu yapılabilecektir.

Saygılarımızla

İstanbul Bilgi Üniversitesi Deniz Hukuku Araştırma Merkezi